

zemljiški davek od 37 milijonov in pol gold. okroži na 40 milijonov gold., se pokažejo sledeče razmere:

Od čistega na 10 milijonov gold. celi Avstriji vse njenega dohodka bi na Galicijo prišlo okoli $16\frac{3}{10}$ od stotkov zemljiškega davka ali 6 milijonov in 520.000 gold., ki je pa leta 1879. l. 4 milijone in 600.000 gl. plačevala.

Za Česko je pa to ravno narobe. Davkni delež česke dežele je $28\frac{4}{10}$ odstotkov cele skupine in znaša 11 milijonov in 360.000 gold., plačala je pa leta 1879. v resnici 13 milijonov in 979.000 gold.

Kranjska dežela, katere delež se na $1\frac{6}{10}$ odstotkov računa, bode vprihodnje plačati imela le 640.000 gold., ki je pa dozda 943.000 gold., torej skoraj za 50 odstotkov več, na leto plačevala.

Povišek moravske dežele je preračunan od 5 milijonov in 350.000 na 5 milijonov in 960.000 gold. in po tem merilu bode večidel vsem drugim deželam zemljiški davek povišan, da se vse dežele enakomerno in tedaj pravično z zemljiškim davkom obložijo, ne pa, da ene preveč, druge premalo plačujejo.

Starozgodovinske stvari.

Starine prvih časov srednjega veka.

Kolikor starejše so listine, toliko več so vredne in toliko bolj so zanimive razprave, ako se ž njimi do zaželenega rezultata dospe.

S svojimi lanskimi priobčili v „Novicah“ spravil sem važno pojasnenje gosp. Piskarja o „Bocksruck-u“ na dan, o katerem so se na pr. dr. Meiler „Regesten der Babenberge“, potem koroški, štajarski, bavarski in kranjski zgodovinarji zaman trudili, pravo lego te ustanove sv. Antona določiti. Naj tedaj gosp. Piskarju tu javno zahvalo za njegov trud izrečem, da je rešil znamenito zgodovinsko zagonetko.

Takih bolj ali manj važnih, pa še nejasnih stvari nahaja se v naši kranjsko-slovenski zgodovini, kakor mi moja zbirka kaže, ne malo. Poskusimo torej zopet eno rešiti, namreč to-le:

1063, 26. sept., *actum juxta flumen Fisik.*

Cesar Henrik IV. daruje briksenskem škofu Altvinu dva hriba (montes) „Steinberch“ in „Otales“ med „Linte“ in vodico „Steinbach“ v marki mejnega grofa Ulrika.

To listino in regist sem nekaterikrat v raznih knjigah zasledil, toda vedno z nepravim zasledovanjem krajev. Naj zato svoje mnenje objavim o tem, kje te kraje iščem. Če pa kedo kaj boljšega vé, naj v pojasnilo naše zgodovine blagovoli svoj spis „Novicam“ poslati. *) Se ve da tacega pojasnila smemo le od domorodca pričakovati, ki je v onih krajih domá in mu je ondotno krajepisje popolno znano.

Krajev z imenom „Steinberg“ je na Kranjskem po imeniku „Landesgesetzblatt 1857“ šest; pravi bo menda v fari Trebnje (Stamperg); tam se nahaja tudi kraj „Steinbach“ = Kamni potok; kje pa bi se „Linte“ (Lipa“ in „Otales“) **) tam nahajala, mi ni znano.

V spričanje, da baje prav sodim, navodim regist iz znamenitega preddvorsko vitrinjskega listinskega transsumpta, kateri se glasi: „Grofinja Hedvika, mati

grofa Bertolda pl. Bogen, je podarila po Henriku „pris“ *) v Vitrinje (samostan pri Celovcu) devet zemljišč s prispadajoščinami z naslednjim omejenjem: v prvo po širokosti od potoka „Steinbach“ do sv. Lorenca na hribu (super montem) in po dolgosti od potoka, ki tik pod hribom Vačje (Vasche, to je, Vačje, ne Watsch) memo teče, do vrh hriba. Zlasti je grofinja Hedvika dala samostanu Vitrinje grič, ki je bil pripraven za pozidavo grada, in kjer je uže nekdaš grad „Vasche“ stal.

Ta regist kaže nam znamenite zgodovinske starine, katere se bodo v svojem času razjasnile, za zdaj pa nam gre samo za določbo krajev, kje da se nahajajo: „Steinbach“, ki bo poprej omenjeni kraj v fari Trebnje; Št. Lorenc **) je tudi v fari Trebnje, in Vačje se nahaja takoj v sosedni fari mokronoški.

Prosim toraj, naj nam kdo pojasni iz omenjenih krajev mestopisje o tej zgodovinsko nejasni stvari, namreč oziroma „Linte“ in hriba „Otales“!

* * *

Prej omenjeni preddvorsko-vitrinjski transsumpt, ki obstaja iz kakih 12—13 listin čudno vkup skopičenih, in je v „Mitth. des hist. Vereins für Krain 1847“ str. 34—36 natisnen z nepravim nemškim registom, mi daje povod, svoje dozda določene preiskave obelodaniti.

V koroškem zgodovinskem arhivu nahajata se dva izvirna pergamenta tega transsumpta: prvi z letnico 1154, ko je oglejski očak Peregrin (Sponheim-Lavandolec) preddvorsko cerkev samostanu Vitrinje podaril. V „Catalogus cleri dioec. Labac.“ je čisto napačna letnica 1156, ta letnica je od daritve Alberta iz Gutenberga; dalje mi je čisto neznan, da bi bila v listini 1154. omenjena grofa Ulrik (škof trevizanski) in njegov brat Meinhard „de Schönberg“ tudi grofa iz Trebnjega pri Beljaku, ***) kakor se to v ljubljanskem duhovskem katalogu čita. ****) Drugi pergament z letnico 1156 je kakor poprej rečeno, transsumpt nekaterih listin, od katerih originalov ni več razen iz leta 1154, ki je v ta transsumpt pomanjkljivo vpleten.

Celi pergament pa se do zdaj še ne dá natančneje določiti, ko tako-le: leta 1146, 17. novembra je potrdil papež Evgenij vitrinjskemu samostanu zemljišča, ki mu jih je podaril grof Bernard (Sponheim-Lavandolski) od l. 1142. do 1146., in v tem potrdilu ne najdemo še nobene omembe o Preddvoru.

Malo bolj zdolej od začetka omenjenega transsumpta se bere: „anno igitur incarnationis dominice millesimo centesimo quinquagesimo quarto tempore christiane milite euntis Jerlm. (Jerusalem) adversus gentilem rabiem illustris Carinthiorum comes Bernhardus Christi cruce se armavit, quo tempore exordium foundationis curtis, que dicitur Newnhoven habens itd.“

Omemba koroškega grofa Bernarda (Sponheimca), ko je bil pri križarski ekspediciji zoper Turka, kaže nam začetek teh podaril v okraji Preddvor (Höflein, nekdanja podružnica Kranja) iz prve četrtine leta 1147, ko se je križarska vojska zbirala, ker grof Bernard,

*) Baje iz Brež na Gorenjskem? Škoda, da nikdo ne zasleduje kraja tega poimenovanja, ker rodovina iz kraja tega imena je jako važna v prvotno-latinski zgodovini Kranjske, Koroške in Štajarske, in listinsko dokazano, najstarejša in najznamenitejša ministerialna rodovina Kranjske.

**) Od tukaj bodo in v zatiških listinah nahajoči se vitezi „de sancto Laurentio“.

***) Primeri to v „Arch. für Geogr. Gesch. Kriegs- und Staatskunde 1830, II. 437 ff.“

****) Tako se čita pod faro Mošnje.

*) Listine in razlage bom v knjigah pozneje priobčil, prehiteti pa se nočem, ker vsaka dobra stvar potrebuje časa.

**) Za vodice, gore, hribove itd. še nimamo na Kranjskem imenskih katalogov.

ustanovitelj Vitrinj, je končal slavno svoje življenje leta 1148. v boji s Turkom za sv. vero.

Letnici 1154. in 1156. sem uže omenil, — zdaj je še vprašanje: katera letnica bi bila prava za potrjenje Bertolda IV., vojvode Meranskega (dalmatinsko-hrvatskega Primorja)?

Leta 1880. so dobili Andeksi po Dachau-cih vojvodstvo Meransko, in Bertold IV., ki je živel do leta 1204., je potrdil vse v omenjenem transsumptu brez reda vpletene regeste. Za tako važno potrjenje pa moramo iskati pravega trenutka, in ta je najprej najti v letnici 1189, 18. maja, ko je bil Bertold IV. vojvoda Meranski v Beču na potovanji pri drugi nemški križarski ekspediciji v Jeruzalem proti nevernikom. To je bil gotovo važen trenotek Vitrinjem, da so si dali vse po njegovem očetu Bertoldu III. grofu (trga) Kamnika in graščinstva Karneka,* sorodnih grofovskih rodov, svojih in njihovih ministerialov podarjena posestva potrditi.

Vse druge podaritve se ne dadó zanesljivo določiti; treba bi bilo vsako v tej listini nahajajočo se vitežko rodovino še posebej preiskavati; to pa se bo še le takrat moglo storiti, kedar bomo imeli listine sobrane z natančnim obsežkom. K temu pa lahko vsak drobtinice donaša če tudi ni zgodovinoslovec; dosti je, da se naznani, kje da se nahajajo starinski ostanki takega ali enakega poimenovanja in kakove so vrste, kakor sem uže poimenovanja itd. lansko leto razložil. Tako bode zrno k zrnju pogača, kamen h kamnu palača.

Franc Šumi.

Ozir po svetu.

Popotovanje po Bosni.

Iz Zagreba v Sarajevo.

(Dalje.**)

Vožnja iz Broda bila je dolgočasna, ker nikjer ni bilo ne hiše ne ljudi videti, dokler nismo ob 6. uri zjutraj prišli do Derventa.

Dervent je mesto v lepi ravnini nekoliko na bregu ležeče ob reki Ukrini. Največ stanovalcev je mohamedanske vere, le kakih 80 hiš je katoličanov, in prav malo pravoslavnih. To mesto je posebno znano zaradi svojih umazanih ulic, če tudi se nobeno mesto v Bosni ne odlikuje s čistočo. V Derventu imeli smo tudi zajterk. Na kolodvoru namreč napravljena je iz desk baraka, v kateri prebiva neki žid, kateri memo se vozečim tujcem kakor „restaurateur“ s slabo kavo in suhim črnim kruhom postreže.

V Derventu preselili smo se iz našega voza v drugzega, ker so se polomila vrata in se niso dala zapirati, a tudi v drugem vozu ni bilo dosta boljše, ker vrata so tudi tu tako ropotala, da smo jih morali privezati z vrvico. Smeha o tej primitivni železnici bilo je dosta, in to nam je delalo kratek čas, ker vožnja sama po sebi bila bi drugači jako dolgočasna.

Od Derventa počenši gre železnica po malih bregovih, zemlja je zapuščena, brez ljudi tako, da je sosed

*) Bertoldus, comes de Stein, ni iz junske doline, kakor meni bavarski dvorni arhivar baron Oefele, ampak Bertold III., sin Bertolda II., in Zofije, grofinje Krajne, po kateri so Andeksi v posestvo Kamnika in drugih posestev na Kranjskem prišli, toda ne vseh, mnogo tudi po Zofiji Višnjegorski. Bertold IV. je bil brez dvoma vdeležen pri teh podaritvah, ker bi sicer ne bil imel pravice kot čisto tujec toliko in tako važnih podaritev potrditi.

***) Nadaljevanje iz 7. lista „Novic“.

od sosedu po več ur oddaljen. Na železni cesti ni bilo takrat še nobenih stražnic, in tudi postaje druga od druge po 2 in 3 ure vsaksebi.

Tako smo vozeči se po malih bregovih došli okolo 8. ure do druge postaje „Marica“. To mesto, kjer je samo ena sama turška hiša (han), imenovalo se je poprej „Modran“. Ob času okupacije pa se je v to hišo naselila neka Hrvatica z imenom „Marica“ ter napravila krčmo za avstrijske vojnike. Ker nobeden ni imenoval te krčme kakor pri „Marici“, je ostalo ime, in danes je tudi na postaji napisano „Station Marica“ in cela okolica je dobila ime Marica. Tukaj sem od Broda počenši videl prvokrat proso vsejano in nekoliko koruze, vsa druga zemlja je le breg s pašniki in deloma porašeno z grmovjem. Zemlja je lahka ilovica; lepa živinoreja bi se dala tu gojiti, ko ne bi bilo vse tako prazno in zapuščeno.

Od han Marice (Modran) počenši do Kotorskega je zemlja pusta in zapuščena od prebivalcev; le tu in tam se vidi kako koruzno polje. Ob 11. uri prišli smo v Kotorsko, malo mestice, katero ima do 50 turških hiš in eno džamijo. Tukaj so bile prve bitke generala Szaparija, in tukaj sem videl prvo pokopališče, kjer so pokopane žrtve zadnje avstrijske vojske. Videl sem tudi prvo polje v Bosni, na katerem je bilo vsejano prosó.

Pri Kotorskem pride železnica v dolino reke Bosne, katere do Senice več ne zapusti. Cela dolina Bosne je zelo podobna doljni Štajarski; na nekaterih mestih pa celo spominja na tirolske in solnogradske planine in bregove. Pol ure železniške vožnje od Kotorskega oddaljen ja han Bukovica, kjer je tudi postaja za napajanje lokomotive.

Kako prav po domače smo se na železnici vozili, naj dokaže sledeče: Blizo te postaje bil je vrt s slivami. Nekatero osebo nježnega spóla, ko to opazijo, skočijo z železničnih vóz, ter naravnost beže na vrt, da si svoje žepe napolnijo s slivami.

Ne misleč na to, da bo šel vlak tako hitro naprej, podale so se še dalje na vrt, da jih nismo več videli. Železnica zažvižga in hoče iti dalje. Zdaj zakriče drugi popotniki, da naj počaka, ker gospodičine, katere so šle sliv brat, še niso v vozéh. Mašinst daje z žvižganjem znak, da naj hitro se vrnejo, kondukerji so jih iskali okoli in drugi popotniki kričali so z največim smehom in jih klicali skupaj. Še le čez kakih 10 minut prijeté iz vseh kotov vrta s polnimi robci in žepi sliv. Ko je poprašal konduker, ali smo vsi v vozéh, in se mu odgovoril, da smo, še le potem ukaže mašinstu, da gremo dalje, z besedami: „jetzt fahrmer!“ Zdelo se mi je, kakor da bi se vozil z dunajskim fijakarjem, ki navadno poprašujejo: „Euer Gaden fahrmer?“

Kmalu bli smo v Doboju.

Doboj je mesto ob bregu Bosne s 1500 prebivalci. V sredini mesta vzdiguje se močna trdnjava, katero so še le Avstrijanci nekoliko popravili in priredili tako, da se vojska dolgo časa lahko vspešno v njej brani. Tukaj bojeval se je Evgen Savojski l. 1697., general Petraš 1717. in general Szapari leta 1878. Na malem hribčku pred mestom postavljen je spominek padlih avstrijskih vojnikov, katerega je postavil na svoje stroške general Szapari. Ta spominek je velik in lep križ iz vlitega železa, kateri stoji na visokem kamnitem podzidji, tako, da se iz vsega mesta vidi. Okolica Doboja je večidel polje s senožeti, le malo je videti vrtov, kajti tukaj Bosna, ako je velika, lahko celo ravnino poplavi. Tukaj se stekate reki Spreča in Unora v Bosno.

Od Doboja proti Sarajevu dalje počne se jako romantična zemlja, katera popotnika iz jednega začudenja spravi v drugo. V krasni dolini Bosne pelje na levi